

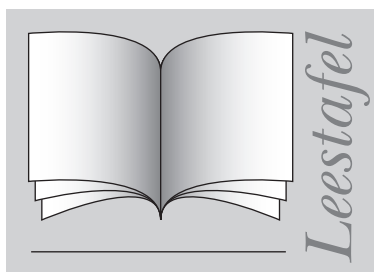
naar voren brengen, terwijl tegenstanders hierbij vraagtekens plaatsen omdat beslissingen beïnvloed kunnen worden door de omstandigheden waarin mensen verkeren of angst hebben voor het komende.

Het rapport concludeert dat zowel voor- als tegenstanders het positief vinden dat het initiatief een brede discussie in de samenleving heeft losgemaakt. Deze heeft niet alleen betrekking op het levenseinde maar ook op de kwaliteit van zorg en de zin van het bestaan. De voorstanders benadrukken vooral dat zij uit barmhartigheid de medemens willen helpen en hiermee een inhumane daad willen voorkomen. Tegenstanders zeggen dat het wetsvoorstel niet nodig is naast de huidige euthanasiewet. Men wil de hulp bij zelfdoding niet uit de medische context halen. Het is te gedetailleerd en teveel oplossingsgericht terwijl het probleem nog onvoldoende is onderzocht. Bovendien vragen zij zich af of we als samenleving niet de verantwoordelijkheid en de mogelijkheid hebben om ouderen een zinvol bestaan te geven in plaats van hun dood te faciliteren.

Omdat zowel voor- als tegenstanders van het wetsvoorstel aan het woord komen maakt het rapport een evenwichtige indruk. Door de keuze voor de verschillende invalshoeken is voorkomen dat bepaalde aspecten onderbelicht blijven. In opzet is het rapport bedoeld als een hulp en een handreiking voor zorgprofessionals die met bovengenoemde problematiek in aanraking komen en in hun werk geconfronteerd worden met vragen die hierop betrekking hebben. In die zin mag het rapport geslaagd worden genoemd en heeft het aan zijn doel beantwoord. Het is een aanbeveling zeker waard.

Platform Zorg voor Leven, *Voltooid Leven?* Veenendaal, 2012. 6 blz. www.rmu.org/voltooidleven.

De auteurs zijn beiden lid van het bestuur van de Medische Afdeling van het Thijmgenootschap (www.thijmgenootschap.nl).

Jordens K, Woorst J ter, Heffen L van & Laar E van de (red.), *Hightech en hartelijkheid*. (Catharina-reeks, nr. 3). Apeldoorn/Antwerpen: Garant Uitgevers, 2011. ISBN: 978-90-441-2838-3. 282 blz. Prijs: € 27,80.

Dit boek is het derde deel in de Catharina-reeks voor levensbeschouwing en ethiek, opgezet door de afdeling Geestelijke Verzorging & Ethiek: vanuit deze afdeling werden samen met het Hartcentrum van het Catharina Ziekenhuis in Eindhoven, een samenwerkingsverband tussen Cardiologie en Cardiothoracale Chirurgie, bij-

dragen aan dit boek gevraagd en verzorgd. Het boek bundelt in zijn artikelen de diverse aspecten van het hart: de medische aspecten, de aspecten van zorg rond hartproblemen maar ook de symbolische, religieuze en ethische. Er zijn vier thema's: behandeling, begeleiding, ervaringen en beschouwingen.

Het eerste deel, *Behandelingen*, beschrijft de geschiedenis van het Hartcentrum, evenals ontwikkelingen in de cardiologie en hartchirurgie. Aan de hand van een casus wordt het zorgtraject van een patiënt beschreven.

De begeleiding van patiënten komt in deel twee aan bod met beschrijvingen vanuit verschillende betrokken disciplines: verpleging, geestelijke verzorging en revalidatie. Psychologen beschrijven hoe ze met behulp van mindfulness proberen de stress bij patiënten te verminderen.

Dan volgen een drietal ervaringsverhalen met vervolgens de reflectie vanuit het perspectief van het management, de ver-

pleging, artsen en de zorgethiek. Andere artikelen beschrijven het spiegelgesprek, een methode waarbij de patiënt informatie geeft om de kwaliteit van het professionele handelen te vergroten, en een samenwerkingsproject tussen het Catharina en centra in Egypte.

De bijdragen in het laatste deel, *Beschouwingen*, hebben een theologisch, filosofisch en ethisch uitgangspunt. Het hart is behalve een orgaan ook een symbool, bijvoorbeeld voor gevoelens. De betekenis van het hart in de Bijbel en in de Koran en de Islam wordt beschreven, evenals de rol van de ethiek bij hightech ingrepen. Het belang van de vereniging van de schijnbare tegenstelling tussen hightech en hartelijkheid wordt hier duidelijk gemaakt en hoort centraal te staan in de zorg.

Jan van Lieshout